

УДК 027.625

Олена Виноградова

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ЮНАЦТВА: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

У вітчизняній системі бібліотечних закладів на сучасному етапі розвитку суспільства особливе місце належить бібліотекам для юнацтва та молоді. Фактично, юнацтво є центром інтенсивного розвитку держави. Саме на цій категорії фокусуються всі, як позитивні, так і негативні соціальні процеси. Молодь, це та ланка суспільства, яка знаходиться під постійним ідеологічним, політичним, релігійним та комерційним тиском. Останнім часом у суспільному житті спостерігаються приклади втручання організацій різних спрямувань у свідомість молодої особистості та маніпулювання нею. У зв'язку з цим гостро актуалізуються питання ідеологічного формування молодого покоління та забезпечення інформаційних потреб юнацтва.

Переконливим підтвердженням цієї тези є затверджена на державному рівні «Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року». У документі чітко визначені, окрім інших, напрямки які безпосередньо стосуються організації діяльності бібліотек для юнацтва та молоді. Особливої уваги привертають такі позиції Стратегії, як:

- забезпечення доступної освіти;
- забезпечення безперервної освіти;
- формування здорового способу життя;
- забезпечення зайнятості молоді на ринку праці /у частині профорієнтації/;
- активізація молоді у суспільно-політичному житті;
- сприяння інтеграції української молоді в європейське молодіжне співтовариство /у т. ч. в частині вивчення іноземних мов та розробленні міжнародних молодіжних проектів/.

Саме ці напрямки визначають пріоритетні вектори діяльності бібліотек.

Різні аспекти діяльності Державної бібліотеки України для юнацтва були предметом дослідження багатьох дослідників, зокрема, Н. Іванової [1], В. Нікуліної [2], Г. Саприкіна, Т. Сопової [3], К. Тишкевича [4] та ін.

Метою статті є висвітлення традицій та інновацій у діяльності бібліотеки для юнацтва.

Сьогодні, як державні установи, вітчизняні бібліотеки для юнацтва організують свою діяльність відповідно до чинних юридичних та нормативно-регламентуючих документів щодо виконання традиційних функцій бібліотечних закладів.

Серед таких первинних функцій бібліотек, як кумулятивна, утилітарна,

когнітивна у роботі із молодіжною категорією на перший план виступає комунікативна функція в усіх її проявах. В бібліотеках активно використовуються засоби усної, документної та електронної комунікації. Сьогодні молодь безумовно тяжіє до активного використання інформаційних технологій, у т.ч. сучасних засобів отримання та обміну інформацією. Вже звичним для більшості бібліотек є вільний доступ користувачів до інтернет-мережі, глобальних та локальних електронних ресурсів, а також відкриття зон Wi-Fi.

Разом із цим, як свідчить досвід роботи з молоддю, особливе значення має пошук балансу між традиційними та інноваційними формами бібліотечного обслуговування.

Значної ваги набуває і фактор особистого спілкування бібліотечного працівника з молодим користувачем. Саме цей позитивний контакт надає можливість забезпечити максимально вільний доступ користувачів до бібліотечного фонду, зняти зайву опіку та надмірний контроль щодо відвідувача з боку бібліотекаря. При цьому суттєво посилюється роль комунікативної та консультативної функцій бібліотечного закладу. Метою такого підходу є вироблення у молодого читача навичок самостійної роботи по відбору та опрацюванню документів та інших джерел інформації.

Слід підкреслити, що характерною ознакою сучасної бібліотеки для юнацтва, окрім вище згаданих функцій, є забезпечення нею ще таких характерних функцій інформаційних установ, як інформаційна, меморіальна, виховна, культурно-просвітницька, рекламна та ін.

Таким чином, досить широкий спектр статутних функцій бібліотеки, яка має здійснювати забезпечення інформаційних потреб та запитів юнацтва і молоді визначає подальші напрямки організації її діяльності.

Виконання статутних функцій та конкретних завдань є неможливим без ретельно опрацьованої, логічної та оптимальної структури установи, як форми координації функцій та засобу їх реалізації. Фактично, структура – це система організації установи, що передбачає взаємозв'язок підрозділів та розподіл між ними функцій та повноважень. Організаційна структура має на меті створення умов щодо стабільного функціонування установи за будь-яких зовнішніх та внутрішніх факторів.

Сьогодні структури, які безумовно базуються на типових документах, мають враховувати специфіку кожного окремого бібліотечного закладу, інформаційні потреби користувачів, склад фонду, технічні можливості тощо. Так, наприклад, сучасні бібліотеки для юнацтва, у переважній більшості, здійснюють інформаційно-бібліотечне обслуговування практично всіх категорій громадян незалежно від вікових ознак. Тому, на часі створення таких структурних підрозділів, як «сімейний абонемент».

Актуальними залишаються відділи, сектори, кафедри, що забезпечують обслуговування окремих груп користувачів: студентська та працююча молодь, учнівська молодь, викладачі, вихователі тощо. Окрім цього, функціонують комплексні відділи, які надають інформацію на різних носіях (традиційних

паперових та електронних). Активно працюють також відділи мистецтв (з виставковою або музичною залюю, ігротекою), зв'язків із громадськістю та ін.

Сучасний стрімкий темп суспільного життя вимагає від бібліотечних закладів оперативного реагування на процеси, що відбуваються. Не завжди доцільно чекати на ґрунтовне реформування структурної перебудови. У час, коли соціум робить певні виклики дуже важливою є активна позиція бібліотечних працівників, що розуміються на впровадженні модифікаційних змін, щодо організації обслуговування.

Наприклад, зараз спостерігається зниження попиту на користування традиційними читальними залами в бібліотеках. Подекуди вони просто ліквідуються (досвід бібліотек Росії). У противагу цим процесам позитивні результати залучення користувачів були отримані Державною бібліотекою України для юнацтва, яка без координальних структурних змін впровадила зонування читальних залів. При цьому було витримано орієнтацію на задоволення інформаційних потреб. В наслідок чого в бібліотеці розгорнуто такі зони:

- «Територія сучасних знань» (сформована за загальноосвітніми програмами);
- «Молоді аграрії України» (сформована за спеціально-освітніми програмами);
- «Молода родина» (для молодих батьків);
- «Мандрівка світом» /країни та народи/;
- «Здорово жити – жити здорово» (для молодих спортсменів);
- «Зона релаксації в бібліотеці».

В усіх зонах організовано відкритий доступ до фонду, оновлюються тематичні виставки, додаються допоміжні матеріали та супутні атрибути (географічні мапи, глобус, настільні ігри, засоби фізичного та психологічного розвантаження та ін.). Ці заходи надали змогу сповільнити відтік користувачів та повернути увагу до діяльності читальних залів бібліотеки.

Сьогодні в бібліотеках доцільно, на наш погляд, виділяти також такі інноваційні структурні підрозділи, як центри психологічної підтримки та соціальної адаптації молоді, творчості та організації дозвілля, молодіжні інформаційно-інноваційні центри ін. Безумовно, подібні структурні зміни мають бути підкріплені відповідними матеріально-технічною базою та кадровим забезпеченням.

Одним з базових елементів організації діяльності установи є система планування та звітності. Процеси формування цілей, засобів та методів їх досягнення, а також забезпечення контрольних функцій щодо виконання окреслених завдань є вкрай важливою ланкою управлінської діяльності. Бібліотеки для юнацтва, як складова ланка загальнодержавної бібліотечної системи, виконують вимоги щодо планування своєї діяльності та звітів про неї відповідно до державних стандартів та статистичних форм.

Основними принципами планування діяльності вітчизняних бібліотечних установ залишаються:

- наукова обґрунтованість;
- багатофункціональність;
- директивність;
- конкретність;
- координація;
- зконцентрованість;
- адаптованість до внутрішніх та зовнішніх соціальних обставин.

Такі наукові методи, як аналітичний, статистичний та метод екстраполяції активно використовуються у практиці планування діяльності бібліотечних закладів та звітності про неї.

Окрім традиційної системи планування та звітності в управлінській діяльності вітчизняних бібліотек сьогодні впроваджується досвід зарубіжних колег США, Великобританії та інших країн щодо застосування практики системного цільового планування. Суть його полягає у чіткому визначенні пріоритетів діяльності установи, шляхів та методів отримання кінцевого результату.

Основними складовими такої практики визначені:

- формулювання базової мети;
- пошук та окреслення методів досягнення мети;
- оцінка роботи у сукупності за кількісними та якісними показниками;
- передбачення можливих, як позитивних, так і негативних результатів;
- визначення альтернативних шляхів отримання позитивного результату у досягненні кінцевої мети.

При цьому обов'язковими є такі вимоги, як конкретизація цілей, система періодичних перевірок виконання робіт, оцінка фінансових витрат на досягнення мети, колегіальність у прийнятті управлінських рішень тощо. Перевагами цільового підходу щодо планування діяльності установи є:

- забезпечення єдності цілей та засобів їх досягнення;
- можливість оцінки власної діяльності виконавця;
- поетапна побудова черговості виконання завдань;
- забезпечення чіткого розподілу відповідальності;
- сприяння розвитку ініціативи персоналу;
- розширення професійних контактів між керівництвом та працівниками, тощо.

Основною формою контролю за діяльністю бібліотечного закладу залишається система звітності. Статистичні та текстові звіти надають досить повну картину результатів роботи. Проте, існуючі форми державної статистики не завжди відповідають сучасним вимогам, щодо повноти відображення всього спектру діяльності сучасних бібліотечних закладів.

Безумовно, в наслідок реалізації нових підходів щодо організації обслуговування користувачів та впровадження інноваційних технологій у практику роботи бібліотек, суттєвого удосконалення потребують форми

державної статистики, зокрема Звіт про діяльність державних, публічних бібліотек, централізованих бібліотечних систем (ЦБС) за Формою № 6-НК. Цим питанням предметно зараз займається Міністерство культури України у співпраці із провідними бібліотечними закладами країни.

Питання організації діяльності на сьогодні вбачаються актуальними для бібліотек всіх рівнів незалежно від відомчого підпорядкування або регіональної приналежності. Бібліотеки для юнацтва також шукають прогресивні напрями та шляхи удосконалення своєї роботи з метою ефективного задоволення інформаційних потреб користувачів, що, у свою чергу, передбачає подальшу розробку даної проблеми на рівні науковців та практиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова Н. Юнацька бібліотека – територія сприяння соціальної активності молоді // Стратегія розвитку та пріоритети діяльності спеціалізованих бібліотек України для юнацтва [Укладачі: В. М. Кучерява, С. О. Чачко] – Київ, 2007. – 125 с.
2. Нікуліна В. Бібліотека для юнацтва як центр читання і формування інформаційної культури особистості // Стратегія розвитку та пріоритети діяльності спеціалізованих бібліотек України для юнацтва [Укладачі: В. М. Кучерява, С. О. Чачко] – Київ, 2007. – 125 с.
3. Саприкін Г., Сопова Т. Бібліотеки для юнацтва: розвиток та вектор успішності / Г. Саприкін, Т. Сопова // Стратегія розвитку та пріоритети діяльності спеціалізованих бібліотек України для юнацтва [Укладачі: В. М. Кучерява, С. О. Чачко] – Київ, 2007. – 125 с.
4. Тишкевич К. І. Видавнича діяльність Державної бібліотеки України для юнацтва / К. І. Тишкевич// Вісник книжкової палати – 2006. – № 1. – С. 21–23.